

Sosiaalipolitiikka sosiaalisena investointina

Jorma Sipilä
V Bruno Sarlin -seminaari
Huoltaja-säätiö
26. marraskuuta 2009

1

Sosiaalisen investoinnin idea

- Vanha hyvinvointivaltio pyrki suojelemaan ihmisiä markkinoilta – sosiaalinen investointivaltio pyrkii tekemään heistä vahvempia toimijoita markkinoilla
  - Giddens "The Third Way" (1998)
- Dekommodifikaatiosta kommodifikaatioon
  - Myönteinen suhtautuminen työvoiman myyntiin
- Vastaus sosiaalipolitiikan taloudelliseen ja moraaliseen kritiikkiin
  - Globaalissa kilpailussa selvittää investoimalla työvoiman laatuun

2

Mitä sosiaalinen investointi on?

- **Investointi** on suppeimmassa merkityksessään pääoman eli tuotantovälineiden tai maan hankintaa tuotantoa varten.
- Investointi on taloustieteessä kulutuksesta pidättäytymistä. Investointi edellyttää siis *säästämistä*.
- Sosiaalinen investointi on inhimillisen pääoman hankintaa eli ihmisen toimintakyvyn parantamista tulevaa tuotantoa varten
  - Sosiaalipolitiikassa on tärkeää nähdä, että hyvinvoinnin tuottaminen voi tapahtua myös informaalisella sektorilla

Tapoja nähdä sosiaalinen investointi

- Sosiaalipolitiikan kolme tehtävää:
  - Toimeentuloriskien hallinta
  - Investointi ihmiseen
  - Integraation ylläpitäminen
- Tässä jaottelussa SI liittyy lähinnä kahteen ensimmäiseen:
  - Inhimillisen toimintakyvyn ylläpitäminen toimeentuloturvan avulla
  - Inhimillisen toimintakyvyn lisääminen palvelujen avulla
- Aikakaudelle tyypillinen tapa tuoda liberalismiin elementtejä sosiaalipolitiikkaan
  - Sosiaalipolitiikan painopiste kulutuksen sijasta osallistumiseen
- Sosiaalipolitiikan perustelemista talouseliitille
  - ”Sosiaalipolitiikka on työvoiman uusintamista” (Lehtonen 1983)

Hitaasti mutta varmasti?

- Laaja poliittinen tuki kansainvälisiltä organisaatioilta (OECD, EU:n Lissabonin strategia)
- Clintonin, Blairin, Lipposen hallitukset ym.
- “Hitaasti mutta varmasti sosiaalisen investoinnin malli korvaa 1960-luvulta perityn sosiaaliturvanäkemyksen” Jenson & Saint-Martin (2003, 82).

5

Pohjoismainen malli ja SI

- “Toisenlainen strategia, nähtävissä Pohjoismaissa, muodostuu siirtämällä hyvinvointivaltion resurssit passiivisesta tulotason ylläpitämisestä työllisyyteen ja perheiden edistämiseen... Pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden voidaan sanoa olevan sosiaalisen investoinnin strategian kärjessä.” (Esping-Andersen 1996)
- Universalismin ja sosiaalisen investoinnin läheinen yhteys ilmenee ennen muuta koulutus- ja perhepolitiikassa.

6

Sosiaalinen investointi ja universalismi

- Sosiaaliset investoinnit ovat investointeja inhimilliseen ja sosiaaliseen pääomaan
  - Rahoittajana lähinnä valtio ja lähteenä verotus
  - Esimerkkeinä koulutus, lasten päivähoito, lapsilisät
  - Yksityiset sosiaaliset investoinnit mahdollisia (USA ym.)
- Suurelta osin sosiaaliset investoinnit ovat muodoltaan universaaleja etuuksia
  - Sellaisina ne ovat kalliita ja alttiita leikkauksille
  - Vakuutuksen kaltaisia yksilöllisiä oikeuksia niihin ei ole – etuuskien turvaaminen on poliittinen kysymys
- Joskus ne ovat selektiivisiä
  - Aktivointi, kuntoutus

7

Mitä sosiaalinen investointi ei ole?

- Ovatko kaikki sosiaalimenot sosiaalisia investointeja
  - Jokainen sosiaalimenoerä voidaan perustella kustannusten vähentämisellä
  - Epäsuorat argumentit:
    - Työeläkkeet motivoivat työntekoon
    - Syrjäytymisen torjunta vähentää sairaala- ja vankilamenoja
    - Vanhusten hoiva vähentää sairaalakustannuksia
- Kaikkien sosiaalimenojen ei tarvitse olla investointeja
  - Sosiaaliselle investoinnille on eettiset reunaehdonsa
- Olisiko sosiaalisen kulutuksen estäminen hyvä sosiaalinen investointi?
  - Kaari Utrion pillerin yhteiskunnalliset seuraukset?

Sosiaalisen investoinnin täsmentämistä

- Käsite muuttuu merkityksettömäksi, jos kaikki sosiaalipolitiikka on sosiaalista investointia
- Sosiaalipolitiikka on aina taloudellista toimintaa, jossa haetaan keinojen taloudellisuutta
- Kaikilla keinoilla ei kuitenkaan ole selvää investointiluonnetta: ne eivät kasvata inhimillistä pääomaa hyvinvoinnin tuottamista varten

Voittajat ja häviäjät

- Sosiaalinen investointivaltio tukee lapsia, opiskelijoita, äitien työssäkäyntiä, työperäistä maahanmuuttoa sekä ihmisten palaamista työttömyydestä, sairauslomalta ja vanhempainvapaalta työvoimaan.
- Yleisesti ottaen sosiaalinen investointivaltio on vähemmän kiinnostunut niistä ihmisistä, jotka ovat jättäneet työelämän pysyvästi.

Epäsuosiossa

- Sosiaalisen investoinnin logiikkaa voidaan käyttää sellaisten sosiaalimenojen kyseenalaistamiseen, jotka eivät lisää inhimillistä toimintakykyä eivätkä ole eettisesti absoluuttisia
  - Työttömyysputki varmaankin paras vihollinen
  - Ansiosidonnainen työttömyysturva
  - Ansiosidonnaiset eläkkeet
  - Lasten kotihoidon tuki ja pitkät vanhempainvapaat
- Yleensä puhujat kuitenkin keskittyvät positiivisiin ja välttävät negatiivisia esimerkkejä

Suomen kotihoidon tuki sosiaalisen investoinnin antiteesinä

- Sosiaalisen investoinnin ydin 2000-luvun Euroopassa:
  - naiset työelämään, lapset koulutukseen
- Suomalainen kotihoidon tuki maksimoi naisten poissaolon työelämästä ja minimoi lasten osallistumisen varhaiskasvatukseen
  - Kotihoidon tukijakso on erittäin pitkä
  - Tuki ei mahdollista päivähoidon ja osa-aikatyön yhdistämistä
  - Sisaruskorotus pitää yli 3-vuotiaitakin poissa varhaiskasvatuksesta
  - Verotettavuus ja hoitolisä motivoivat nimenomaan pienituloisimpia eniten; heitä joiden työllistyminen hoitojakson jälkeen on vaikeinta
  - Tuki on niin pieni, että se tuottaa lapsiperheisiin köyhyyttä
  - Hoivaajiksi motivoidaan myös vanhempia, joiden ei pitäisi olla yksin vastuussa lapsistaan
  - Kotihoidon tuki, toisin kuin vanhempainvapaa, ei tue vastuiden jakoa kotona
- Kotihoidon tuella on perustelunsa, se ei ole reliikki, mutta suomalainen järjestelmä on vanhentunut

Sosiaaliset investoinnit julkistaloudellisena trendinä

- Ovatko valtiot todella omaksuneet opin sosiaalisista investoinneista ja ryhtyneet tekemään niitä entistä enemmän?
- Paljonko vanhat ihmiset ovat menettäneet?
- Entä lapsiperheet voittaneet?
- Kuinka paljon hallitukset ovat investoineet koulutukseen?

13

Empiirinen analyysi

- Oletus: puhe sosiaalisista investoinneista oli hallituksille hyvin tunnettua vuonna 1998
- Aineisto: sosiaalimenot 24 OECD maassa jaksolla 1998-2003 (osin vuodesta 1980)
- Varauksia:
  - Menotiedot eivät kerro reformien suunnasta (toisaalta reformit ja menot ovat eri asioita)
  - Julkiset bruttomenot ovat kyseenalainen indikaattori (ei vaihtoehtoa)
  - Tarkastelujakso on lyhyt (OECD on hidas)
  - Muutamia korjauksia on tehty Eurostatin avulla

14

Verrattavat alueet

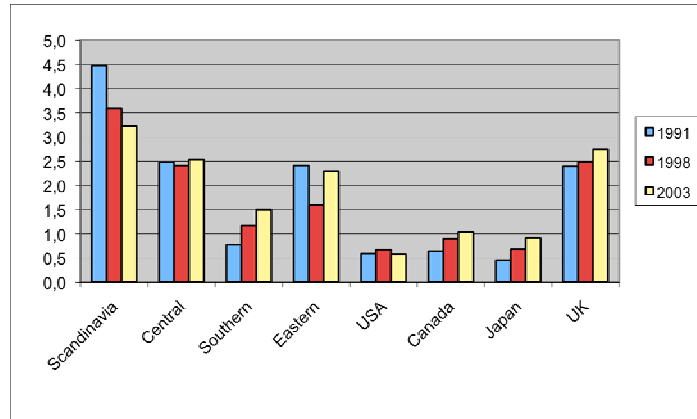
- Pohjoismaat (Norja, Ruotsi, Suomi, Tanska)
- Keski-Eurooppa (Belgia, Hollanti, Itävalta, Luxemburg, Ranska, Saksa)
- Etelä-Eurooppa (Espanja, Italia, Kreikka, Portugali)
- Itä-Eurooppa (Puola, Slovakia, Tsekki, Unkari)
- Erikseen
  - USA, Iso-Britannia, Kanada ja Japani

Verrattavat sosiaalimenot

- Sosiaaliset investoinnit
  - Perhepolitiikka ja koulutus
- Sosiaalinen kulutus
  - Vanhuus
- Sosiaalisen investoinnin indeksi
  - (Perhemenoit plus koulutusmenot miinus vanhuusmenot)
- Perhe- ja vanhuusmenot on standardoitu väestönkehityksellä
  - Mikä on se osuus BKT:sta jonka yksi lapsi (0-14 v.) tai yksi yli 65-vuotias saa?

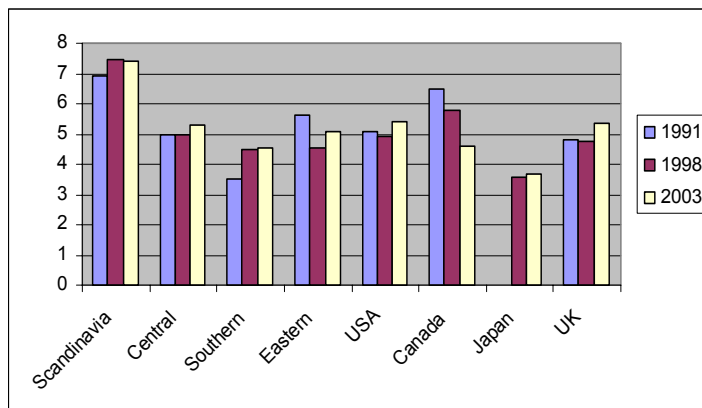

Julkiset perhemenot % BKT standardoituna 0-14 –vuotiaiden väestöosuudella

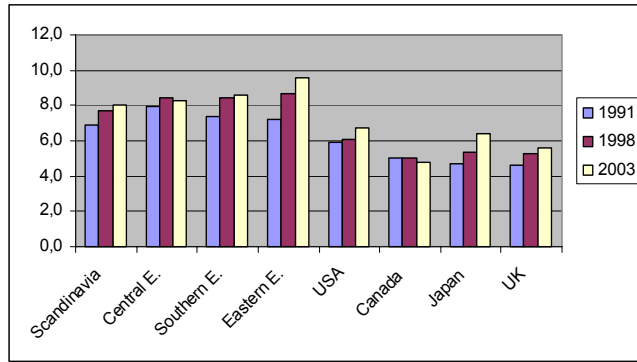
17

Julkiset koulutusmenot % BKT

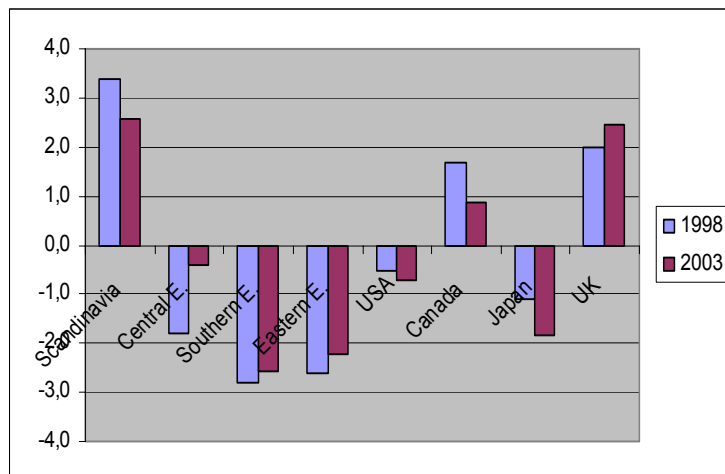
18

Julkiset vanhuusmenot % BKT standardoituna 65 täyttäneiden osuudella väestöstä

19

Sosiaalisen investoinnin indeksi

20

Työllisyys, syntyvyys, päivähoito ja sosiaalimenot (korrelaatiot)

	Julkiset koulutusmenot 2003	Julkiset perhemenot 2003	Julkiset vanhuusmenot 2003	3-5 -vuotiaista esikoulussa 2003	0-2 -vuotiaista päivähoitossa 2003	Sosiaalisen investoinnin indeksi 2003	Naisten työvoima-aste 2003
Naisten työllisyys 2003	0,63	0,20	-0,30	0,59	-0,07	0,70	
Syntyvyys 2003	0,44	0,21	-0,45	0,63	0,05	0,22	0,55

	Julkiset koulutusmenot 1998	Julkiset perhemenot 1998	Julkiset vanhuusmenot 1998	Sosiaalisen investoinnin indeksi 1998
Naisten työllisyys 2003	0,67	0,34	-0,33	0,69
Syntyvyys 2003	0,51	0,29	-0,42	0,66

Havaintoja

- Sosiaaliset investoinnit näyttävät tuovan toivottuja tuloksia (työllisyyttä ja vauvoja)
- Miksi sosiaalinen investointivaltio etenee muualla Euroopassa mutta ei Pohjoismaissa?
  - Vastatrendit (kypsyvät eläkejärjestelmät)?
  - Poliittinen väestörakenne (ikäntyneiden etuuksia helppo puolustaa)?
  - Muutostarve tunnistettu, mutta ei näy vielä?
- Entä Pohjoismaat?
  - Korkeat sosiaaliset investoinnit, mutta trendi alaspäin
  - Sosiaalisen investointivaltion sijasta kohti kilpailuvaltiota etenkin Suomessa ja Ruotsissa?

Mitä tästä kaikesta pitäisi ajatella?

- Parasta ajatuksessa sosiaalisista investoinneista on varmaankin inhimillisen pääoman ja osallisuuden merkityksen tunnustaminen
- Ehkä osallisuuden korostaminen kuluttamisen sijasta voisi heikentää sitä syrjäyttämistendenssiä, joka sisältyy usein sosiaali- ja terveystalouteen?
  - Saat kyllä olla kuluttaja, mutta sinun ei tarvitse tehdä mitään = on/off työvoimapolitiikka = sinua ei kukaan tarvitse
  - Saat kyllä asua, mutta kukaan ei halua tietää, kuka olet = vanhusten asuntopolitiikka

Mitä tästä kaikesta pitäisi ajatella?

- SI-ajattelu sivuuttaa informaalin työn merkityksen – tehdään yksinkertaista kuvaa työstä ja hyvinvoinnin tuottamisesta
- Missä ovat ne mahtavat organisaatiot, jotka puhuvat informaalin työn välttämättömyydestä?
- Masentavaa on myös SI-ajattelun viehtymys jatkaa pitkää suomalaista perinnettä: keskitytään lapsiin ja sivuutetaan vanhat

Mitä tästä kaikesta pitäisi ajatella?

- On tunnustettava, että sosiaalipolitiikalla on ja täytyy olla monia perusteluja, ristiriitaisiakin
- SI-ajattelu painottaa, että sosiaalipolitiikka seisoo ansiotyön varassa ja se on totta
- Kuitenkaan sen ei tarvitse johtaa ihmiskuvan kaventumiseen: elämä on muutakin kuin työtä ja osallistumista

Sosiaalinen investointi on tärkeä,
mutta ei riittävä näkökulma
sosiaalipolitiikkaan

Pitkäjänteisyyttä

Jurmon kiviä